

Minimoederdieren in het pluimveerechtenstelsel

Advies Commissie Deskundigen Meststoffenwet

Samenvatting

Het pluimveerechtenstelsel is in 2001 ingevoerd om het aantal kippen in Nederland te begrenzen, en om de mestproductie door pluimvee niet te laten stijgen. Er worden negen pluimvee-categorieën onderscheiden binnen het pluimveerechtenstelsel, op basis van diersoort, leeftijd en veehouderijsysteem. Genotypische verschillen (verschillen in hoenderrassen) zijn niet meegenomen als criterium bij het onderscheid tussen pluimveecategorieën. Elke pluimveecategorie heeft een eigen forfaitaire pluimvee-eenheid (pe), die varieert van 0,4 tot 4,0 pe al naar gelang de pluimveecategorie.

In de vleeskippensector hebben trager groeiende vleeskuikens sinds circa 2013 een toenemend marktaandeel. De hennen van de vleeskuikenouderdieren voor trager groeiende kuikens (minimoederdieren) zijn lichter en hebben minder onderhoudsvoer nodig dan de hennen van vleeskuikenouderdieren voor de gangbare vleeskuikens (maar de hanen hebben vergelijkbare gewichten). Volgens de pluimveesector is het gerechtvaardigd om een aparte categorie voor minimoederdieren te benoemen in het pluimveerechtenstelsel, met een kleinere pe dan die voor gangbare moederdieren van vleeskuikens (1,48).

Het ministerie van LNV heeft de CDM om advies gevraagd met betrekking tot het verzoek van de sector om minimoederdieren onder te brengen bij moederdieren van legrassen (met een pe van 1,0) of in een nieuwe diercategorie van het pluimveerechtenstelsel (zie bijlage 1). De CDM heeft in onderhavig advies een analyse gemaakt van de onderbouwing van dat verzoek en van de mogelijke voordelen, nadelen en implicaties van een honorering van het verzoek van de sector.

Genotypische verschillen liggen ten grondslag aan de verschillen tussen mini-moederdieren en gangbare moederdieren in voergebruik en fosfaatexcretie. Uit de analyse in paragrafen 2.1 tot 2.7 van onderhavig advies blijkt dat de onderbouwing van de verschillen in fosfaatexcretie tussen minimoederdieren en gangbare moederdieren door de sector op informatie uit managementgidsen van fokkerijorganisaties is gebaseerd, en niet op praktijkdata (zoals gewenst). Daardoor is de onderbouwing van het voorstel van de sector niet goed te beoordelen op juistheid.

Het voorstel van de pluimveesector levert (economische) voordelen voor pluimveehouders met minimoederdieren omdat meer kippen kunnen worden gehouden bij een vast aantal pluimveerechten (pe's). Pluimveehouders zouden de extra ruimte in pe's ook kunnen verkopen/verleasen. Het voorstel levert mogelijk ook nadelen, maar dan voor de veehouderij (samenleving) in het algemeen.

De CDM constateert dat honorering van het verzoek van de pluimveesector om de pluimvee-eenheid van mini-moederdieren te verlagen van 1,48 naar 1,0 zou kunnen betekenen dat het aantal kippen toeneemt, wat tegen de geest van het pluimveerechtenstelsel is, en dat de stikstofproductie in mest en ammoniakemissies uit die mest kunnen toenemen, wat tegen de geest van het huidige 'stikstofreductieplan' is. Honorering van het voorstel van de pluimveesector schept mogelijk ook een precedent voor andere veehouderijsectoren om voorstellen tot wijziging van dierrechten in te dienen. Het afwegen van dit soort ongelijksoortige voor- en nadelen vergt een beleidsbeslissing.

De CDM constateert ook dat er nu geen duidelijke criteria zijn voor het onderscheiden van diercategorieën in de Meststoffenwet. De CDM adviseert om diersoort, leeftijd, veehouderijsysteem (doel, specialisatie) en economisch belang van een diersoort/veehouderijsysteem als criteria te benoemen (maar niet genotype), en deze criteria transparant te communiceren met de sector en het parlement. Verder is het belangrijk om verschillen tussen diercategorieën te baseren op praktijkdata.

1. Inleiding

Nederland heeft een geschiedenis van meer dan 35 jaar van productiebegrenzing in de veehouderij. Het doel van deze begrenzing is niet om de dierlijke productie te beperken, maar om evenwicht op de mestmarkt te realiseren, d.w.z. de totale mestproductie in evenwicht te brengen met de totale mestplaatsingsruimte op landbouwgrond in Nederland, en zodoende de druk van de landbouw op het milieu te beperken. Sinds de eerste begrenzing, via de 'Interimwet beperking varkens- en pluimveehouderij' van 1984, is de wijze en mate van de productiebegrenzing regelmatig veranderd. Zo is in 1997 het varkensrechtenstelsel ingevoerd en in 2001 het pluimveerechtenstelsel, ter vervanging van mestproductierechtenstelsel. Vermindering van de fraudedruk op de mestmarkt, het voorkomen van een verdergaande regionale concentratie van de dierlijke productie en mestproductie, hinder en verspreiding van dierziekten (varkensvrije zones), en vermindering van onnodige regelgeving waren belangrijke factoren die ten grondslag lagen aan de veranderingen in de productiebegrenzing. Het uiteindelijke doel van de productiebegrenzing is echter nooit gerealiseerd, d.w.z. de totale mestproductie is in de voorbije 35 jaar altijd groter gebleven dan de totale mestplaatsingscapaciteit in de Nederlandse landbouw, deels omdat de mestplaatsingscapaciteit is afgenomen door de invoering en aanscherping van gebruiksnormen. Daarom is in 2014 het stelsel van de verplichte mestverwerking als (aanvullend) instrumentarium geïntroduceerd; bedrijven met een mestoverschot moeten een deel van dat overschot verwerken en/of exporteren.

In 2015 is overwogen om de productiebegrenzing door de pluimvee- en varkensrechtenstelsels op te heffen, tegelijkertijd met de afschaffing van het EU-melkquotumstelsel. Omdat de nadelen groter waren dan de voordelen van het afschaffen van de productiebegrenzing (Willems en Van Grinsven, 2012) is door het kabinet besloten om de productierechten voor varkens en pluimvee in stand te houden. Voor de melkveehouderij is per 1 januari 2018 het fosfaatrechtenstelsel geïntroduceerd, om te zorgen dat de fosfaatproductie in mest door de melkveestapel onder het fosfaatplafond van de melkveesector komt en blijft; het fosfaatrechtenstelsel is feitelijk ter vervanging van het eerder beëindigde melkquotumstelsel.

Het pluimveerechtenstelsel is in 2001 ingevoerd, ter vervanging en verbetering van het toenmalige stelsel van mestproductierechten (dat in 2006 uiteindelijk is opgeheven). Het pluimveerechtenstelsel stelt een maximum aan het aantal kippen en kalkoenen dat op een bedrijf mag worden gehouden, en begrensd daarmee het totaal aantal kippen en kalkoenen, en de totale mestproductie door kippen en kalkoenen in Nederland. Pluimveerechten zijn uitgedrukt in forfaitaire pluimvee-eenheden (pe). De verhandelbare pluimveerechten zijn per bedrijf verleend op basis van de aantallen kippen en kalkoenen die in 1997 (of 1996/1995) op een bedrijf aanwezig waren, en forfaitaire normen per pluimveecategorie (Apotheker en Pronk, 1999). In de Memorie van Toelichting wordt op pagina 10 aangegeven dat het pluimveerechtenstelsel niet bedoeld is als een directe sturing op de hoeveelheid mineralen in de vorm van fosfaat en stikstof of andere stoffen in de mest, maar om een sturing op het aantal dieren (Apotheker en Pronk, 1999). Het stelsel van pluimveerechten is opgenomen in hoofdstuk V (Regels inzake de productie van dierlijke meststoffen) van de Meststoffenwet (meer in het bijzonder in artikel 18b en bijlage II). De pluimvee-eenheden (pe) variëren per pluimveecategorie van 0,4 tot 4,0. Er zijn twee categorieën voor leghennen, drie voor vleeskippen en vier voor kalkoenen. Pluimveerechten voor legkippen mogen worden omgeruild voor equivalente hoeveelheden pluimveerechten voor vleeskippen of kalkoenen, en omgekeerd, maar niet voor varkensrechten of fosfaatrechten.

In de vleeskippensector is er sinds ongeveer 2013 een ontwikkeling gaande waarin trager groeiende vleeskuikens een toenemend marktaandeel hebben. Deze ontwikkeling wordt door Nederlandse supermarkten gestimuleerd via 'Kip van Morgen' en 'Beter Leven' marktconcepten. In 2019 werd ca.

35-40% van de in Nederland geproduceerde vleeskuikens volgens een trager groeiend concept gehouden (Van Emous, 2019a). De hennen van de vleeskuikenouderdieren voor trager groeiende kuikens (mini-moederdieren) zijn lichter en hebben minder onderhoudsvoer nodig dan de hennen van vleeskuikenouderdieren voor de gangbare vleeskuikens (maar de hanen hebben vergelijkbare gewichten). Het merendeel van de mini-moederdieren wegen aan het einde van de productieperiode minder dan 2,4 kg terwijl de hennen van vleeskuikenouderdieren voor de gangbare vleeskuikens aan het einde van de productieperiode circa 4 kg wegen. Hierdoor produceren mini-moederdieren minder mest dan de hennen van vleeskuikenouderdieren voor de gangbare vleeskuikens (Van Emous, 2019a).

In de afgelopen jaren heeft de vleeskuikensector op diverse momenten aan het ministerie van LNV verzocht de categorie-indeling (bijlage II Meststoffenwet en Bijlage D van Uitvoeringsregeling Meststoffenwet (URM)) van het pluimveerechtenstelsel aan te passen en daarbij de minimoederdieren onder te brengen bij de moederdieren van legrassen (omdat die een vergelijkbare fosfaatexcretie als mini-moederdieren zouden hebben), of in een nieuw toe te voegen diercategorie in het pluimveerechtenstelsel (bijlage 1). 'Het voorstel van de sector raakt aan de essentie van het pluimveerechtenstelsel en daarmee aan het dierrechtenstelsel, dat gebaseerd is op het aantal dieren dat men houdt met vaste omrekenenheden en niet op de feitelijke fosfaatexcretie van de gehouden dieren. Dit met het oog op de eenvoud en handhaafbaarheid, en daarmee de sturingskracht van het systeem van productierechten. Afwijken van de gekozen basisprincipes kan een precedentwerking tot gevolg hebben, waarbij er telkens discussies kunnen ontstaan als er een verschil ontstaat tussen in de praktijk berekende excreties en in wetgeving vastgestelde normen per diercategorie', aldus het ministerie (bijlage 1).

Het ministerie van LNV vraagt de Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM) om advies met betrekking tot het verzoek c.q. voorstel van de sector. Het ministerie vraagt om in het advies ook te betrekken (i) de (milieu)effecten van het voorstel, (ii) de voor- en nadelen van honorering van het verzoek en (iii) met name in te gaan op de vraag of er (vanuit wetenschappelijk oogpunt) rechtvaardiging is om een aparte diercategorie voor ouderdieren van traag groeiende vleeskuikens te onderscheiden. Tevens vraagt het ministerie aan de CDM om aan te geven welke risico's voor het stelsel van pluimveerechten c.q. dierrechten voorzien worden, indien een nieuwe categorie wordt onderscheiden (zie bijlage 1).

Het advies is opgesteld door de CDM en gereviewd door dr R. Van Emous

2. Analyse

2.1 Fosfaatexcretie van mini-moederdieren van trager groeiende vleeskuikens

Van Emous (2019a) heeft de fosfaatexcretie (P_2O_5 -excretie) van mini-moederdieren en gangbare moederdieren van vleeskuikens berekend. Daarbij zijn mini-moederdieren van twee Hubbard-lijnen vergeleken met gangbare ouderdieren van Ross 308. De resultaten zijn samengevat in Tabel 1. De mini-moederdieren hebben een lager voergebruik en een lager fosforgehalte in het voer dan de gangbare ouderdieren. De variatie in voeropname per opgelegde hen tussen de twee Hubbard-lijnen is 7%. Het verschil in voeropname per opgelegde hen tussen het gangbare moederdier Ross 308 en het mini-moederdier Hubbard JA87 en Hubbard JA57 bedraagt 6 tot 12%. Het gemiddelde P-gehalte van het voer van mini-moederdieren was lager dan dat van gangbare ouderdieren¹. Door het verschil in voeropname en in het P-gehalte van het voer was de totale P-opname via het voer 33 tot 34% lager bij mini-moederdieren dan bij gangbare ouderdieren.

De P-vastlegging in eieren en vlees was 21 tot 29% hoger bij de gangbare ouderdieren dan bij de mini-moederdieren. De resultante van de verschillen in voeropname, P-gehalte in het voer en P-vastlegging is dat de fosfaatexcretie (P_2O_5 -excretie) van mini-moederdieren 34 tot 38% lager is dan die van gangbare ouderdieren.

Tabel 1. Berekende gemiddelde voeropname, fosforgehalten in het gebruikt voer, fosforopname met de voeropname, fosforvastlegging in eieren, vlees en uitval, en fosfaatexcretie per dierjaar van ouderdieren van vleeskuikens. De gegevens hebben betrekking op hennen en bijbehorende hanen (de hanen van de mini-ouderdieren en gangbare ouderdieren hebben vergelijkbare voeropname en fosfaatexcretie) (Bron: Van Emous, 2019a)².

Parameters	Mini-ouderdieren		Gangbare ouderdieren
	Hubbard JA57	Hubbard JA87	Ross 308
Startgewicht hennen (kg)	1,6	1,7	2,3
Eindgewicht hennen (kg)	2,2	2,4	4,1
Totaal voer (kg/per opgelegde hen)	40,4	43,4	46,0
Total P-opname (g/dierjaar)	159,2	162,7	242,6
P-vastlegging (g/dierjaar)	31,4	29,6	38,1
P_2O_5 -excretie (kg/dierjaar)	0,29	0,31	0,47

2.2. Relatie tussen fosfaatexcretie en pluimvee-eenheden

In de Meststoffenwet worden pluimvee-eenheden weergegeven voor twee categorieën leghennen, drie categorieën vleeskippen en vier categorieën kalkoenen (Tabel 2). Drie categorieën kalkoenen (categorieën 200, 201 en 202) worden echter niet (meer) in Nederland gehouden (Bikker et al., 2019). De pluimvee-eenheden (pe) zijn forfaitaire waarden, die variëren van 0,4 pe voor

¹ Volgens Van Emous (persoonlijke mededeling 20 augustus 2022) is het P-gehalte van het voer van mini-moederdieren lager omdat de onderhoudsbehoefte van mini-moederdieren lager is dan die van gangbare ouderdieren.

² De informatie in het rapport van Van Emous (2019) is gebaseerd op informatie uit managementgidsen van fokkerijorganisaties. Er is geen informatie van praktijkbedrijven beschikbaar en het is niet duidelijk of data van praktijkbedrijven overeenkomen met de data in managementgidsen van fokkerijorganisaties.

opfokhennen en -hanen van legkippen jonger dan ca. 18 weken (categorie 300) tot 4,0 pe voor hennen en hanen (> 30 weken) van kalkoenen voor de productie van broedeieren (categorie 202).

Er is een globale lineaire relatie tussen pluimvee-eenheid en fosfaatexcretie voor de onderscheiden pluimveecategorieën (Figuur 1). De gemiddelde fosfaatexcretie per pluimveecategorie is van de studie van Bikker et al (2019), die tot doel had om de excretiecijfers van de diercategorieën van de Meststoffenwet te actualiseren. De hellingshoek van de lineaire relatie tussen pluimvee-eenheid en fosfaatexcretie is 0,5 kg P₂O₅ per pluimvee-eenheid (voor de zes pluimvee categorieën waarvoor data beschikbaar zijn). In Figuur 1 zijn ook de resultaten van de studie van Van Emous (2019a) weergegeven; de mini-moederdieren en de gangbare moederdieren voor vleeskuikens hadden een relatief lage fosfaatexcretie per pluimvee-eenheid. De gangbare ouderdieren hadden volgens Van Emous (2019a) en dus volgens de data van fokkerijorganisaties een 16% lagere P₂O₅-uitscheiding dan volgens Bikker et al (2019), die grotendeels op praktijkdata zijn gebaseerd. Dit suggereert dat de data uit gidsen van fokkerijorganisaties een 'ideale situatie' weergegeven en niet de situatie in de huidige praktijk.

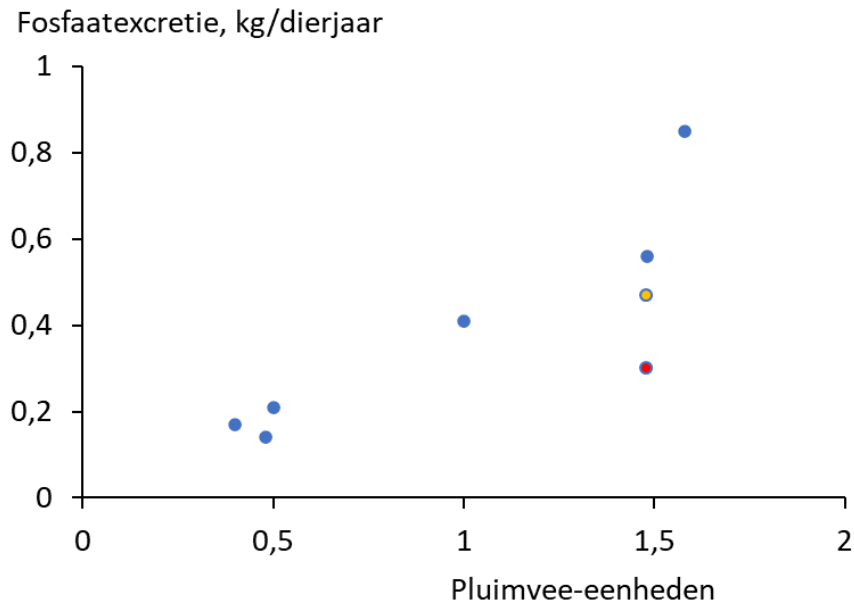
Tabel 2: Onderscheiden pluimveecategorieën met bijbehorende pluimvee-eenheden (pe) per dier per jaar (volgens de Meststoffenwet). De gemiddelde fosfaatexcretie per pluimveecategorie is ook weergegeven (volgens Bikker et al., 2019).

Code	Pluimveecategorie	Pluimvee-eenheid (pe)**	P ₂ O ₅ -excretie, kg/dierjaar*)
300	Opfokhennen en -hanen van legrassen, jonger dan ca. 18 weken	0,4	0,17
301	Hennen en hanen van legrassen, ca. 18 weken en ouder	1,0	0,41
310	Opfokhennen en -hanen van vleesrassen, jonger dan 19 weken	0,5	0,21
311	Ouderdieren van vleesrassen, ca. 19 weken en ouder	1,48	0,56
312	Vleeskuikens (kuikens die voor de slacht worden afgeleverd)	0,48	0,14
200	Kalkoenen hennen en hanen voor de productie van broedeieren: van 0 tot 6 weken op een quarantainebedrijf	0,52	***
201	Kalkoenen hennen en hanen voor de productie van broedeieren: van 6 tot 30 weken op een opfokbedrijf	2,94	***
202	Kalkoenen hennen en hanen voor de productie van broedeieren: > 30 weken	4	***
210	Vleeskalkoenen	1,58	0,85

*) volgens Bikker et al., 2019

***) Meststoffenwet, hoofdstuk V, artikel 18b; <https://wetten.overheid.nl/BWBR0004054/2022-07-15#Bijlage1>.

***) Jonge kalkoenen (categorie 200), opfokkalkoenen (categorie 201) en kalkoenunderdieren (categorie 202) worden niet (meer) in Nederland gehouden waardoor er geen gegevens waren om de excretie van deze dieren te berekenen/actualiseren (Bikker et al., 2019).

Figuur 1. Relatie tussen pluimvee-eenheid per pluimveecategorie (conform de Meststoffenwet) en gemiddelde fosfaatexcretie (P_2O_5 -excretie) per pluimveecategorie (blauwe stippen; cf. Bikker et al., 2019). De rode stip geeft de gemiddelde resultaten weer voor de mini-moederdieren en de oranje stip de resultaten van gangbare moederdieren voor vleeskuikens (cf. Van Emous, 2019a).

2.3. Economische waarde van pluimveerechten

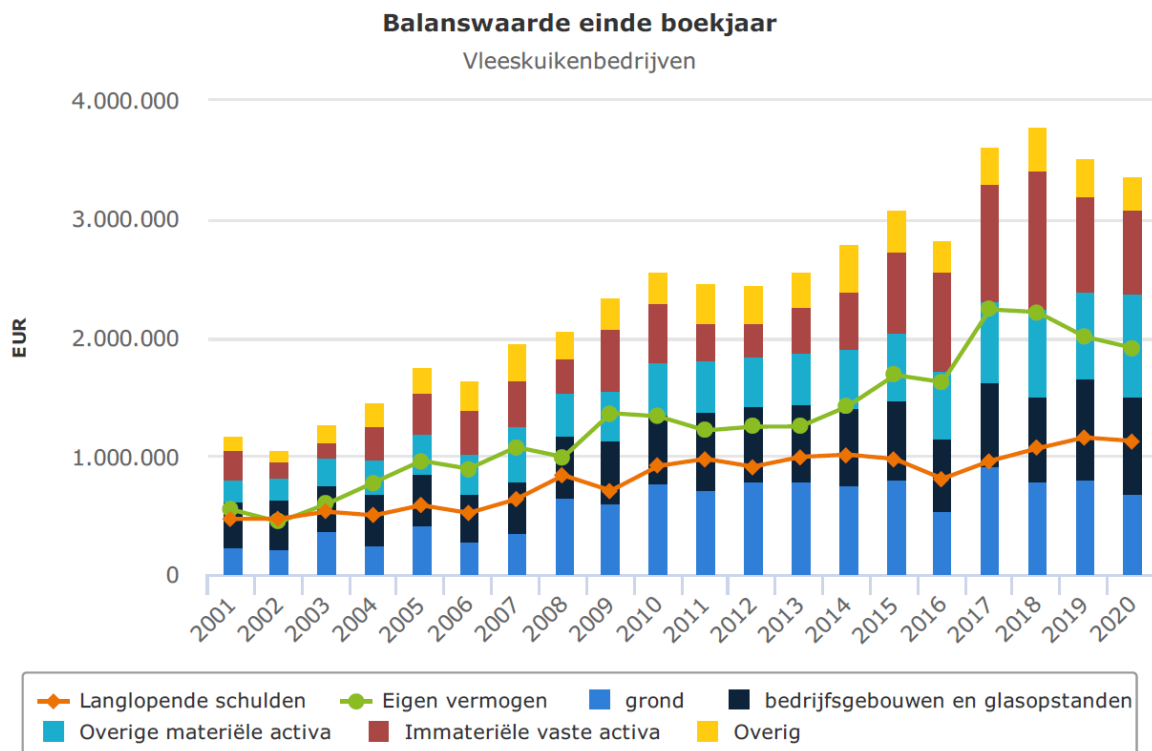
Het totaal aantal pluimveerechten was 67,2 miljoen in 2020. Sinds de invoering van het pluimveerechtenstelsel in 2001 is dat aantal pluimveerechten licht gedaald. Het totaal aantal kippen daalde van 104 miljoen in 2000 tot 102 miljoen in 2020 en het aantal vleeskuikens daalde van 51 naar 49 miljoen (Bron: Agrimatie). Volgens CBS data is het totaal aantal kippen verder gedaald tot 99,8 miljoen in 2021 en het aantal vleeskuikens tot 47,1 miljoen. Het aantal ouderdieren van vleeskuikens was in 2021 in totaal 7,9 miljoen, waarvan 3,0 miljoen in de opfokperiode en 4,9 miljoen in de productieperiode (Bron: CBS).

De pluimveerechten vertegenwoordigen een significante economische waarde van een pluimveebedrijf, en die waarde is in de voorbije 20 jaar toegenomen. Voor vleeskuikenbedrijven hebben pluimveerechten een aandeel van 20 tot 25% in de totale balanswaarde van het bedrijf (Figuur 2). Dit geldt ook voor leghennenbedrijven. Door variatie in vraag en aanbod van de verhandelbare pluimveerechten kan de prijs van jaar tot jaar fors variëren. In 2017-2018 werd tot 25 euro per pe betaald in regio's Zuid en Oost. In 2022 werden pluimveerechten verhandeld voor circa 10 euro in regio Overig en voor circa 15 euro in regio Oost³. De verwachting is dat de prijzen voor pluimveerechten de komende jaren dalen, omdat volgens de huidige wet- en regelgeving de pluimveerechten in 2028 worden opgeheven. Dat betekent dat ze nog tot 2028 economisch afschrijfbaar zijn.

Honorering van het verzoek van de sector om de pluimvee-eenheid van mini-moederdieren te verlagen van 1,48 naar 1,0 pe impliceert dat de investeringskosten en afschrijfkosten per mini-moederdier dalen ten opzichte van die van gangbare ouderdieren van vleeskuikens. Daardoor daalt ook de kostprijs per mini-moederdier iets, maar het is lastig om aan te geven met hoeveel. De prijs

³ https://www.pluimveerechten.nu/aanbod/index.php?categorie_id=1

van pluimveerechten fluctueert, maar vertoont een dalende tendens. Voerkosten leveren verreweg de grootste bijdrage aan de kostprijs (ca twee-derde deel), gevolgd door dierkosten, huisvestingskosten en arbeidskosten (Bron: Agrimatie). Momenteel zijn 1,48 pe nodig per ouderdier; d.w.z. er kunnen per 100 pe 68 ouderdieren worden gehouden. Indien 1,0 pe nodig zou zijn per mini-moerdier, dan kunnen er 100 mini-moerdieren per 100 pe worden gehouden, d.w.z. een toename van 32 dieren t.o.v. de huidige situatie (van 68 naar 100 dieren bij 100 pe), of te wel 48% meer dieren dan oorspronkelijk. Dit impliceert dat de kosten voor pluimveerechten per mini-moerdier met bijna de helft zouden worden gereduceerd. Bij een leaseprijs van 1 euro per pe (situatie vòòr 2020) is de bijdrage van de kosten van pluimveerechten aan de toegerekende kosten circa 20% op vleeskuikenbedrijven, en de bijdrage aan de totale kosten circa 13%⁴. Bij een daling van het benodigde aantal pe van 1,48 naar 1,0 pe voor mini-moerdieren zou de kostprijs bij een relatief hoge leaseprijs van 1 euro per pe dus theoretisch gezien kunnen dalen met 6% (zonder rekening te houden met effecten van belasting). Bij een leaseprijs van circa 0,5 euro per pe (situatie in 2022) is dat de helft (dus circa 3%). Bij aankoop van pluimveerechten mogen deze worden afgeschreven, met een maximum van 20% per jaar. Afhankelijk van de aankoopprijs kan er dan meer of minder worden afgeschreven. Ook bij aangekochte pluimveerechten geldt dat de kostprijs van vleeskuikenbedrijven één of enkele procenten daalt bij een daling van het benodigde aantal pe van 1,48 naar 1,0 pe voor mini-moerdieren.

Figuur 2. Veranderingen in de gemiddelde balanswaarde van vleeskuikenbedrijven in de periode 2001-2020. De post 'immateriële vaste activa' geeft de waarde van pluimveerechten weer. (Bron: Agrimatie).

⁴ Dit geldt voor vleeskuikenbedrijven; Agrimatie geeft geen specifieke informatie voor bedrijven met ouderdieren voor vleeskuikens. Maar omdat pe's voor ouderdieren omgewisseld kunnen worden in pe's voor vleeskuikens of legkippen, heeft deze globale analyse ook relevantie voor bedrijven voor ouderdieren.

2.4. Hoe wordt met mini-moederdieren omgegaan in andere wet- en regelgeving?

In het 'Besluit houders van dieren' (Hoofdstuk 2 Houden van dieren voor landbouwdoeleinden) worden regels gegeven voor de huisvesting van dieren, inclusief pluimvee⁵. Per vleeskuikenouderdier (hennen en hanen) is de minimale oppervlakte volgens het Besluit 1.300 cm² (maximaal 7,7 dieren/m²). In de praktijk is het aantal hanen bij de opzet van de dieren in de stal circa 9% van het aantal hennen. Voor de minimoederdieren geldt volgens het Besluit een minimale leefoppervlakte van 1.200 cm² per dier (maximaal 8,3 dieren/m²). Dit impliceert dat circa 8% meer minimoederdieren dan gangbare moederdieren kunnen worden gehouden per m² leefoppervlak (Ellen en De Buisonjé, 2015).

De Regeling ammoniak en veehouderij (Rav) is gebaseerd op de Wet ammoniak en veehouderij. In bijlage 1 van de Rav staan de ammoniakemissiefactoren van huisvestingssystemen⁶. In Tabel 'E 4 diercategorie (groot-)ouderdieren van vleeskuikens' worden de emissiefactoren voor huisvestingssystemen van ouderdieren van vleeskuikens gegeven, voor in totaal 18 combinaties van huisvestingssystemen en mestbehandelingstechnieken. In Tabel 'E 2 diercategorie legkippen en (groot-)ouderdieren van legrassen' worden de emissiefactoren voor huisvestingssystemen van ouderdieren van legkippen gegeven, voor in totaal 37 combinaties van huisvestingssystemen en mestbehandelingstechnieken. Bij 7 van deze combinaties (E2.7; E2.8; E2.9.1; E2.9.2; E2.9.3; E2.12.1 en E2.12.2) is voetnoot 23 geplaatst, die de volgende omschrijving kent "*Voetnoot 23. Deze huisvestingssystemen zijn ook toepasbaar in stallen waarin ouderdieren worden gehouden voor de productie van broedeieren voor trager groeiende vleeskuikens, de zogenaamde 'mini-ouderdieren'. Het eindgewicht van de hennen van een koppel mini-ouderdieren bedraagt gemiddeld maximaal 2.400 gram. De bezetting van hennen en hanen samen is zodanig dat het beschikbare leefoppervlak per dier minimaal 1.200 cm² bedraagt.*" Dit impliceert dat mini-moederdieren voor vleeskuikens voor bepaalde combinaties van huisvestingssystemen en mestbehandelingstechnieken een emissiefactor krijgen die gelijk is aan die van ouderdieren van legkippen. De interpretatie hiervan voor de uiteindelijke (korting op) de emissiefactor voor mini-moederdieren is echter lastig. Voor alle 7 combinaties van huisvestingssystemen en mestbehandelingstechnieken voor legkippen en ouderdieren van legrassen in Tabel E 2, waarbij voetnoot 23 is geplaatst, geldt dat er geen vergelijkbare combinaties van huisvestingssystemen en mestbehandelingstechnieken voor ouderdieren van vleeskuikens in Tabel E4 zijn. Omdat er geen systemen zijn die wat betreft beschrijving overeenkomen, is het niet mogelijk om na te gaan met hoeveel procent de emissiefactor voor mini-moederdieren door de voetnoot 23 in Tabel E 2 verandert.

Samenvattend, in andere wet- en regelgeving wordt rekening gehouden met de verschillen tussen mini-moederdieren en gangbare moederdieren voor vleeskuikens, maar de onderbouwing van deze verschillen is onduidelijk (niet transparant).

---

⁵ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0035217/2022-05-05#Hoofdstuk2>

⁶ <https://www.infomil.nl/onderwerpen/landbouw/emissiearme-stalsystemen/emissiefactoren-per/map-staltypen/2-diercategorie-0/>

2.5. Mogelijke milieueffecten van aanpassing van de pluimvee-eenheid van mini-moederdieren

De pluimveesector heeft het ministerie van LNV gevraagd om de huidige pluimvee-eenheid van ouderdieren van vleeskuikens (1,48) voor mini-moederdieren aan te passen, en daarbij aan mini-moederdieren de pluimvee-eenheid toe te kennen van de ouderdieren van legkippen (d.w.z. 1,0 pe per mini-moederdier). Dit betekent dat er per pluimvee-eenheid in theorie 48% meer mini-moederdieren dan gangbare moederdieren voor vleeskuikens gehouden zouden kunnen worden. Het is onduidelijk of een verlaging van de pluimvee-eenheid van mini-moederdieren van 1,48 tot 1,0 pe zal leiden tot een versnelling van de introductie van langzamer groeiende vleeskuikens en van een verdere vervanging van gangbare moederdieren door mini-moederdieren voor vleeskuikens. Wel is duidelijk dat er meer ruimte ontstaat voor het houden van pluimvee, waardoor de prijs van pluimveerechten op korte termijn (tijdelijk) kan dalen. Omdat er marktvaart is naar pluimveerechten is de verwachting dat de extra ruimte voor het houden van pluimvee door verlaging van de pluimvee-eenheid van mini-moederdieren van 1,48 naar 1,0 pe zal leiden tot een uitbreiding van de pluimveestapel in Nederland. Lang niet alle ruimte voor het houden van meer pluimvee zal kunnen worden benut door mini-moederdieren zelf, maar b.v. ook door vleeskuikens (omdat meer mini-moederdieren meer vleeskuikens opleveren), en/of door legkippen.

De potentiële toename (48%) van het aantal ouderdieren is groter dan het verschil in aantal dieren per leefoppervlak tussen mini-moederdieren en gangbare moederdieren (8%; zie paragraaf 2.4). Dit impliceert dat stallen dus vergroot zullen moeten worden om 32% meer mini-moederdieren te kunnen houden. Dit geldt ook voor stallen van ander pluimvee, indien een deel van de ruimte voor meer dieren wordt benut voor het houden van ander pluimvee.

De fosfaatexcretie (P_2O_5 -excretie) van mini-moederdieren was 34 tot 38 lager dan die van gangbare ouderdieren (zie paragraaf 2.1; Van Emous, 2019a). Dit impliceert dat de totale fosfaatexcretie ook zou toenemen indien er 48% meer mini-moederdieren zouden worden gehouden. De berekende stikstofexcretie van mini-moederdieren was 12 tot 21% lager dan die van de gangbare moederdieren (Van Emous, 2019b). Dit impliceert dat de totale stikstofexcretie door ouderdieren voor vleeskippen ook zal toenemen indien de pluimvee-eenheid van mini-moederdieren verlaagd zou worden van 1,48 naar 1,0.

Het is onduidelijk wat een verlaging van de pluimvee-eenheid van mini-moederdieren van 1,48 tot 1,0 pe betekent voor de totale ammoniakemissie uit de pluimveesector. Door een potentiële toename van de stikstofexcretie neemt het risico van een toename van de ammoniakemissie toe. Maar door de onvergelykbaarheid van de ammoniakemissiefactoren van combinaties van huisvestingssystemen en mestbehandelingstechnieken voor ouderdieren van legkippen en ouderdieren van vleeskuikens (paragraaf 2.4) is het niet mogelijk om aan te geven wat de eventuele consequenties kunnen zijn voor de daadwerkelijk veranderingen in de ammoniakemissies. Dit geldt ook voor de emissies van geur, lachgas (N_2O) en methaan (CH_4) uit stallen en mestopslagen.

Samenvattend, door een verlaging van de pluimvee-eenheid van mini-moederdieren van 1,48 naar 1,0 pe nemen de fosfaat- en stikstofexcreties en ammoniakemissies uit de pluimveehouderij waarschijnlijk toe, maar het is onmogelijk om deze toename nauwkeurig te becijferen op basis van de nu beschikbare informatie.

2.6. Voor- en nadelen van aanpassing van de pluimvee-eenheid van mini-moederdieren

Pluimveerechten zijn relatief duur; gemiddeld 20 tot 25% van de economische waarde van een pluimveebedrijf zit in pluimveerechten (paragraaf 2.3). Het kapitaal dat is geïnvesteerd in pluimveerechten kan niet in andere bedrijfsonderdelen worden gestoken. Een verlaging van de pluimvee-eenheid van mini-moederdieren van 1,48 naar 1,0 pe leidt er toe dat meer pluimvee gehouden kan worden, zonder dat daarvoor geïnvesteerd moet worden in pluimveerechten, of dat pluimveerechten verkocht of verleasd kunnen worden. De pluimveestallen voor moederdieren staan mogelijk toe dat er tot 8% meer mini-moederdieren dan gangbare moederdieren gehuisvest kunnen worden (zie paragraaf 2.4), zonder dat verdere investeringen nodig zijn. Een verdere toename van het aantal pluimvee zal wel leiden tot een toename in andere investeringen (huisvesting, mestbehandeling en -afzet). Het kunnen houden van meer pluimvee, zonder dat daarvoor geïnvesteerd moet worden in pluimveerechten (of het kunnen verkopen/verleasen van pluimveerechten, zonder dat daarvoor minder dieren gehouden moeten worden), is het belangrijkste voordeel van een verlaging van de pluimvee-eenheid van mini-moederdieren van 1,48 naar 1,0 pe. Een ander mogelijk voordeel is dat het marktconcept 'trager groeiende vleeskuikens' indirect een financiële impuls krijgt, door de kostprijverlaging.

Het verzoek van de pluimveesector om de pluimvee-eenheid van mini-moederdieren te verlagen van 1,48 naar 1,0 pe is niet omdat pluimveehouders van mini-moederdieren nu benadeeld zouden worden in de bedrijfsvoering, maar waarschijnlijk vanwege een gevoel van 'oneerlijkheid' en vanwege het willen benutten van de economische waarde van de pluimveerechten die beschikbaar komen bij de gewenste verlaging van de pluimvee-eenheid voor mini-moederdieren. De economische waarde van pluimveerechten wordt door de markt van vraag en aanbod bepaald, dus door de sector zelf. De pluimveesector is van mening dat er ruimte is om meer pluimvee aan te houden, omdat mini-moederdieren minder ruimte in nemen en minder mest produceren.

Het dierrechtenstelsel expireert in 2028 naar huidige inzichten, dus over maximaal 6 jaar. Het is de vraag of het economisch voordeel voor de sector van een verlaging van de pluimvee-eenheid van mini-moederdieren van 1,48 naar 1,0 pe nog wel zo groot zal zijn als hiervoor kwalitatief is aangegeven. Het zal nog enige tijd duren voordat een aanpassing van de Meststoffenwet effectief kan zijn, terwijl de prijs van pluimveerechten waarschijnlijk zal dalen naar praktisch nul in 2028 omdat het stelsel dan expireert.

Het belangrijkste nadeel van een verlaging van de pluimvee-eenheid van mini-moederdieren van 1,48 naar 1,0 pe is een verwachte toename van de druk op het milieu (zie paragraaf 2.5). Dit is geen goede ontwikkeling in een tijd waarin het 'alle hens aan dek' is om de ammoniakemissie te verminderen. De mogelijke toename van de stikstofexcretie in mest door de pluimveehouderij zal er toe leiden dat Nederland weer minder comfortabel onder het zogenoemde stikstofexcretieplafond zal zitten. Dit zal mogelijk vragen oproepen bij de Europese Commissie, omdat een toename van de mestproductie niet in overeenstemming is met wat eerder is afgesproken. In het addendum van het 7e Actieprogramma van de Nitraatrichtlijn is aangegeven dat de mestproductieplafonds om laag zullen worden gebracht.

Het toekennen van een aangepaste pluimvee-eenheid aan een subcategorie van een pluimveecategorie, op basis van verschillen in gewicht, voergebruik en/of fosfaatexcretie, schept mogelijk een precedent om ook andere pluimvee- (en varkens-)categorieën op te splitsen en die aangepaste pluimvee-eenheden (varkenseenheden) toe te kennen. Het is denkbaar dat er marktconcepten zijn/komen voor 'langzaam-groeiende vleesvarkens', of voor zeugen met meer of minder biggen dan gemiddeld. Het is de vraag of een verdere opsplitsing van diercategorieën in het

dierrechtenstelsel wenselijk is. Als het wenselijk zou zijn, dan is het belangrijk dat daarvoor duidelijke (kwantitatieve) criteria beschikbaar zijn. In het onderhavige geval ontbreken duidelijke kwantitatieve criteria. Mini-moederdieren zijn ca. 40% lichter (eindgewicht) dan gangbare moederdieren voor vleeskuikens, maar het totale voergebruik verschilt slechts 6 tot 12% per opgelegde hen (Tabel 1; paragraaf 2.1). Verschillen tussen bedrijven in voergebruik per dier van 6 tot 12% zijn niet ongebruikelijk. De relatief grote verschillen in fosfaatexcretie tussen mini-moederdieren en gangbare moederdieren voor vleeskuikens worden deels veroorzaakt door een verschil in het fosforgehalte van het aanbevolen veevoer (volgens managementgidsen van fokkerijorganisaties). Het is bekend dat er verschillen kunnen voorkomen tussen bedrijven in grootte van de dieren, het totale voergebruik en de samenstelling van het voer, en de vraag is derhalve welke verschillen een aparte diercategorie met eigen pluimvee-eenheid (of varkensrecht) rechtvaardigen. Deze vraag is op basis van de voorgaande analyse niet te beantwoorden.

Samenvattend, een verlaging van de pluimvee-eenheid van mini-moederdieren van 1,48 naar 1,0 pe geeft economische voordelen voor individuele pluimveehouders, maar vergroot zeer waarschijnlijk de hoeveelheid stikstof in pluimveemest en de ammoniakemissies. Ook scheidt een verandering in pluimvee-eenheid een precedent om ook andere diercategorieën in het dierrechtenstelsel te differentiëren.

2.7. Wetenschappelijke argumenten voor aparte categorie mini-moederdieren

Pluimvee-eenheden zijn forfaitaire getallen voor pluimveecategorieën in het pluimveerechtenstelsel. Het pluimveerechtenstelsel is in 2001 ingevoerd (de pluimvee-eenheden zijn toen vastgesteld). Het pluimveerechtenstelsel is bedoeld als 'een sturing op het aantal dieren, en niet als een sturing van de stikstof- en/of fosfaatexcretie door die dieren' (Apotheker en Pronk, 1999). Naar de geest van de wet (het pluimveerechtenstelsel) is een verandering van de stikstof- en/of fosfaatexcretie van een pluimveecategorie dus niet noodzakelijkerwijs een reden om de pluimvee-eenheid die behoort bij die pluimveecategorie aan te passen. Toch is er wel een duidelijk verband tussen pluimvee-eenheden en de gemiddelde fosfaatexcretie van de onderscheiden pluimveecategorieën, al is er ook 'ruis' in dat verband (Figuur 1).

Er zijn pluimveerechten voor 9 pluimveecategorieën, waarvan twee voor leghennen, drie voor vleeskippen en vier voor kalkoenen. Drie van de vier categorieën voor kalkoenen worden in Nederland echter niet (meer) gehouden. Het is onduidelijk waarom er destijds zo veel verschillende categorieën voor kalkoenen zijn gemaakt in het pluimveerechtenstelsel. Het ontbreken van veehouderijsystemen in Nederland voor bepaalde diercategorieën zou een aanleiding kunnen zijn om deze categorieën te schrappen, maar dat is tot nu toe niet gedaan. Evenmin zijn er sinds 2001 nieuwe/andere pluimveecategorieën toegevoegd aan het pluimveerechtenstelsel.

In de Meststoffenwet worden een groot aantal diercategorieën onderscheiden, op basis van diersoort (rundvee, varkens, pluimvee, schapen, geiten, paarden, ezels, enz.) leeftijd en veehouderijsysteem (doel, specialisatie). In het algemeen worden er meer diercategorieën onderscheiden bij economisch belangrijke diersoorten (rundvee, varkens, pluimvee) dan bij diersoorten die economisch minder belangrijk zijn (b.v. ezels, konijnen). Dus, het aantal diercategorieën per diersoort weerspiegelt het economisch belang van een diersoort en de differentiatie van veehouderijsystemen in de praktijk.

Ten behoeve van het actualiseren van excretieforfaits (diergebonden normen) van landbouwdieren is het gewenst om diercategorieën periodiek te evalueren en eventueel aan te passen, omdat

veehouderijsystemen veranderen en omdat datastromen veranderen. Voor diercategorieën van de Meststoffenwet heeft zo'n revisie plaatsgevonden in 2013-2014 (Groenestein et al., 2014); het aantal onderscheiden diersoorten is gelijk gebleven, maar het aantal diercategorieën is toen fors verminderd. Voor het dierrechtenstelsel heeft zo'n evaluatie en revisie (nog) niet plaatsgevonden.

In de studie van Groenestein et al (2014) dienden de volgende vragen positief beantwoord te zijn om een diercategorie in stand te houden of te creëren voor de Meststoffenwet:

1. Komen de diercategorieën overeen met die van de Landbouwtelling (Gecombineerde Opgave) en de Farm Structure Survey (FSS) van de Europese Commissie of kunnen ze geaggregeerd worden tot die categorieën?
2. Worden de dieren (nog) gehouden in Nederland of kan redelijkerwijs verwacht worden dat ze binnen afzienbare tijd gehouden kunnen gaan worden?
3. Sluiten de categorieën aan bij de gangbare veehouderijsystemen, zodat veehouders hun diercategorieën herkennen in de lijst?
4. Kunnen subcategorieën binnen een diercategorie gescheiden worden op leeftijd in plaats van gewicht?
5. Zijn de beschikbare data betrouwbaar genoeg om de excretieforfaits te berekenen?

Voorname vragen zijn mogelijk ook relevant voor beantwoording van de vraag of er een aparte categorie voor mini-moederdieren in het pluimveerechtenstelsel zou moeten worden onderscheiden. In het onderhavige geval van mini-moederdieren is het antwoord op de vragen 1 en 4 negatief. Het antwoord op vraag 2 is positief. Indien een aparte categorie mini-moederdieren met een eigen pluimvee-eenheid in bijlage 2 van de Meststoffenwet tot een stimulans van dit type dierhouderijsysteem zou kunnen zorgen, dan zou dit een van de argumenten kunnen zijn om tot invoering van een aparte categorie over te gaan⁷.

Het antwoord op vraag 5 is nog onbekend omdat niet duidelijk is hoeveel bedrijven mini-moederdieren houden (en of voor die bedrijven een goede stikstof- en fosfaatbalans kan worden opgesteld voor mini-moederdieren om na te gaan of mini-moederdieren zich voldoende onderscheiden van gangbare moederdieren voor vleeskuikens). Om een betrouwbaar beeld te kunnen bepalen van de praktijksituatie zijn idealiter zoveel mogelijk bedrijven nodig (minimaal 25, ook om een schatting te kunnen maken van de variatie tussen bedrijven). Verder zijn duidelijke criteria voor diercategorieën nodig ook om handhavers hun werk te kunnen laten doen (in dit geval is het gemakkelijker om diercategorieën te onderscheiden op basis van leeftijd dan op gewicht).

Voor de Meststoffenwet dienen diercategorieën gemakkelijk te kunnen worden onderscheiden op basis van diersoort, leeftijd, en veehouderijsysteem (doel, wijze (gangbaar of biologisch) en duur van het houden van dieren). Verder moet een diercategorie een zeker landbouw-economisch belang vertegenwoordigen. Het ras (genotype) van een diersoort is tot nu toe niet meegenomen in de karakterisering van diercategorieën. Er bestaan bijvoorbeeld heel veel hoenderrassen (kippenrassen) in Nederland (vooral op hobby-bedrijven), die verschillen in grootte, kleur, gedrag, productiviteit. In de Meststoffenwet wordt geen onderscheid gemaakt naar hoenderras (ook niet naar rundvee-ras en varken-ras). Mini-moederdieren hebben een ander genotype dan gangbare moederdieren en

---

⁷ Aangezien er momenteel een omschakeling naar Beter Leven 1 ster vleeskuikens voor retail plaatsvindt (>50% van de vleeskuikenbedrijven) zal de totale vraag naar eendagskuikens in Nederland juist afnemen omdat het aantal kuikens dat per week opgezet kan worden door de tragere groei en de lagere bezetting binnen het BLK 1 ster systeem veel lager zal liggen dan bij reguliere vleeskuikens. De sector houdt er rekening mee dat er juist een afname van het totaal aantal moederdieren in Nederland zal plaatsvinden: meer focus op de krimpende en veranderende vraag vanuit de Nederlandse markt en minder moederdieren die voor export van broedeieren en eendagskuikens opgezet zullen worden (persoonlijke mededeling dr R. Van Emous).

verschillen daardoor in grootte, kleur, gedrag en productiviteit. Het onderscheiden van mini-moederdieren als apart genotype in de Meststoffenwet zou een precedent zijn.

In de praktijk wordt wel rekening gehouden met genotypische verschillen tussen dieren binnen een diercategorie in grootte en productiviteit. Daarom is het belangrijk om voldoende representatieve bedrijven te selecteren voor het karakteriseren van diercategorieën en excretieforfaits. Die genotypische verschillen komen bijvoorbeeld tot uiting in de totale opname en samenstelling van het voer en daardoor in de stikstof- en fosfaatexcreties. Maar noch bij het pluimveerechtenstelsel, noch bij het vaststellen van de diergebonden normen (excretieforfaits) is/wordt onderscheid gemaakt tussen genotypische verschillen tussen dierrassen binnen een diercategorie. Bij het actualiseren van diergebonden normen worden genotypische verschillen meegenomen in het bepalen van het 'grand' gemiddelde per diercategorie.

Het is belangrijk dat diercategorieën worden gekarakteriseerd op basis van praktijkdata, en dat verschillen tussen diercategorieën worden bepaald op basis van betrouwbare praktijkdata, aangevuld met data uit de wetenschappelijke literatuur. Het onderscheiden van aparte diercategorieën heeft vooral ook betekenis als die categorie significant verschilt van aanpalende diercategorieën. In het geval van diergebonden normen zou dat kunnen worden afgeleid door de gemiddelde excreties en standaardafwijkingen van bedrijven met specifieke diercategorieën te vergelijken. Als criterium voor aparte diercategorieën zou kunnen gelden dat de gemiddelden meer dan twee of drie keer de standaardafwijking van de gemiddeldes moeten verschillen. In het onderhavige geval van mini-moederdieren (waarvoor nu geen formele excretieforfaits beschikbaar zijn) zouden de gemiddelde voeropname, samenstelling van het voer en de stikstof- en fosfaatexcreties van bedrijven met mini-moederdieren en gangbare moederdieren van vleesvee-kuikens met elkaar vergeleken dienen te worden. Dat is bij de mini-moederdieren nog niet gebeurd; de getallen in Tabel 1 zijn gebaseerd op informatie uit managementgidsen van fokkerijorganisaties (Van Emous, 2019a) en niet van praktijkbedrijven.

Samenvattend, in de Meststoffenwet worden diercategorieën onderscheiden op basis van diersoort, leeftijd en veehouderijsystemen die voorkomen in de praktijk. Verschillen tussen rassen binnen een diersoort (genotypische verschillen) worden daarbij niet betrokken. Er zijn op dit moment weinig harde wetenschappelijke argumenten om een aparte categorie voor mini-moederdieren van vleeskuikens in het pluimveerechtenstelsel te onderscheiden (vanwege genotypische verschillen met gangbare moederdieren). Het pluimveerechtenstelsel is bedoeld als een directe sturing op dieraantallen; een aparte categorie voor mini-moederdieren met een pluimvee-eenheid van 1,0 i.p.v. 1,48 zou het aantal dieren juist kunnen doen toenemen. De sector en de studie van Van Emous (2019a) geven weliswaar aan dat mini-moederdieren lichter zijn dan gangbare moederdieren en dat de fosfaatexcretie door mini-moederdieren fors lager is dan die van gangbare moederdieren; dat laatste verschil lijkt te zijn veroorzaakt door een combinatie van verschillen in het P-gehalte van het voer en voeropname. Verder ontbreken er betrouwbare data uit de praktijk over bedrijven met mini-moederdieren, om verschillen tussen mini-moederdieren en gangbare moederdieren verder te karakteriseren en te staven.

3. Advies

Het pluimveerechtenstelsel is in 2001 ingevoerd om het aantal kippen te begrenzen, en om de mestproductie door pluimvee niet te laten stijgen. Er worden negen diercategorieën onderscheiden binnen het pluimveerechtenstelsel, op basis van diersoort, leeftijd en veehouderijsysteem.

Genotypische verschillen (verschillen in pluimveerassen) zijn niet meegenomen als criterium bij het onderscheiden van de negen diercategorieën in het pluimveerechtenstelsel.

Volgens de pluimveesector is er een duidelijk onderscheid tussen mini-moederdieren voor langzaam groeiende vleeskuikens en gangbare moederdieren voor gangbare vleeskuikens, op basis van verschillen in gewicht, voergebruik en fosfaatexcretie. Daardoor zou het gerechtvaardigd zijn volgens de sector om in het pluimveerechtenstelsel mini-moederdieren een pluimvee-eenheid van 1,0 toe te wijzen in plaats van de huidige 1,48.

Genotypische verschillen liggen ten grondslag aan de verschillen in gewicht, voergebruik en fosfaatexcretie tussen mini-moederdieren en gangbare moederdieren. Uit de voorgaande analyse in paragrafen 2.1 tot 2.7 blijkt dat de onderbouwing van de verschillen in fosfaatexcretie tussen mini-moederdieren en gangbare moederdieren niet op praktijkdata is gebaseerd, zoals gewenst is, waardoor niet zeker is of de aangeven verschillen daadwerkelijk voorkomen in de praktijk.

Honorering van het verzoek van de pluimveesector om de pluimvee-eenheid van mini-moederdieren te verlagen van 1,48 naar 1,0 zou kunnen betekenen dat het aantal kippen toeneemt, wat tegen de geest van het pluimveerechtenstelsel is, en dat de stikstofproductie in mest en ammoniakemissies uit die mest kunnen toenemen, wat tegen de geest van het huidige 'stikstofreductieplan' is.

Het voorstel van de sector levert (economische) voordelen voor pluimveehouders met mini-moederdieren. Het voorstel van de sector leidt ook tot een mogelijke toename van de hoeveelheid stikstof in pluimveemest en tot een mogelijke toename van ammoniakemissie uit die mest. Deze nadelen zijn vooral voor de veehouderij en de samenleving in het algemeen.

Honorering van het voorstel van de pluimveesector schept ook een mogelijk precedent voor andere veehouderijsectoren om voorstellen in te dienen voor een verdere differentiatie van diercategorieën op basis van genotypische verschillen tussen dierrassen (met waarschijnlijk vergelijkbare voordelen voor sectoren en nadelen voor de samenleving).

De CDM heeft in voorgaande paragrafen een analyse gemaakt van de mogelijke voordelen en nadelen en de mogelijke implicaties van een honorering van het verzoek van de sector. De voordelen en nadelen zijn ongelijksoortig, en verschillend voor verschillende actoren in de samenleving. Het afwegen van de voordelen en nadelen vergt een beleidsbeslissing.

De CDM constateert dat er geen duidelijke criteria benoemd zijn voor het onderscheiden van diercategorieën in de Meststoffenwet. De CDM adviseert om diersoort, leeftijd, veehouderijsysteem (doel, specialisatie) en economisch belang van een diersoort/veehouderijsysteem als criteria te benoemen (maar niet genotype), en deze criteria transparant te communiceren met de sector en het parlement.

Referenties

Apotheker, H.H. en J.P. Pronk (1999) Wijziging van de Meststoffenwet in verband met de invoering van een stelsel van pluimveerechten. Tweede Kamer, vergaderjaar 1998–1999, 26 473, nr. 3.

Bikker, P., L.B. Šebek, C. van Bruggen & O. Oenema (2019) Stikstof- en fosfaatexcretie van gangbaar en biologisch gehouden landbouwhuisdieren. Herziening excretieforfaits Meststoffenwet 2019. Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WUR, Wageningen. WOt-technical report 152. 87 blz.

Ellen, H. en F. de Buissonjé (2015) Informatiedocument leefoppervlaktes; Relatie tussen welzijns- en milieuregelgeving. Lelystad, Wageningen UR (University & Research centre) Livestock Research, Livestock Research Report 849. 27 blz.

Groenestein, K., C. van Bruggen en H. Luesink (2014). Harmonisatie diercategorieën. Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WOt-technical report 16. 36 blz.; 16 tab

Willems, J. en H. van Grinsven (2011) *Afschaffen van productierechten in de veehouderij in 2015: gevolgen voor veehouderij en leefomgeving*. Achtergrondstudie bij de Evaluatie Meststoffenwet 2012, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.

Van Aartsen, J.J. (1995) Integrale Notitie Mest- en Ammoniakbeleid. Tweede Kamer, vergaderjaar 1995-1996, 24 445, nr. 1.

Van Emous, R.A., (2019a) *Fosfaatexcretie van mini-vleeskuikenmoederdieren van trager groeiende vleeskuikens*. Wageningen Livestock Research, Rapport 1174.

Van Emous, R.A., (2019b) Memo N-excretie van mini-vleeskuikenmoederdieren van trager groeiende vleeskuikens. Wageningen Livestock Research, 24-11-2019.

Bijlage 1. Verzoek van het ministerie van LNV aan de Commissie Deskundigen Meststoffenwet

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Commissie Deskundigen Meststoffenwet
T.a.v. voorzitter prof. dr. ir. O. Oenema
Wageningen Environmental Research
Postbus 47
6700 AA WAGENINGEN

Datum - 03 FEB. 2022 -
Betreft Adviesaanvraag minimoederdieren

Geachte heer Oenema,

In de afgelopen jaren hebben de sectorpartijen Land- en Tuinbouworganisatie (LTO) Nederland/Nederlandse Organisatie van Pluimveehouders (NOP) en Nederlandse Vakbond Pluimveehouders (NVP) op diverse momenten verzocht de categorie-indeling (bijlage II Meststoffenwet en bijlage D van Uitvoeringsregeling Meststoffenwet (URM)) van het pluimveerechtenstelsel aan te passen en daarbij moederdieren van traag groeiende vleeskuikens, de zogenoemde minimoederdieren, onder te brengen bij de moederdieren van legrassen, of in een nieuwe toe te voegen diercategorie.

Recent hebben bovenstaande sectorpartijen het verzoek herhaald en voorgesteld om op basis van de fosfaatexcretie door minimoederdieren voor deze nieuwe diercategorie een omrekenfactor te hanteren van 1 pluimvee-eenheid (PE) in plaats van de huidige 1,48 PE voor ouderdieren van vleesrassen. Dit voorstel is gebaseerd op een studie, uitgevoerd door de WUR in 2019, waaruit blijkt dat de fosfaatexcretie van deze minimoederdieren ongeveer een derde lager ligt dan die van gangbare ouderdieren.¹ Het voorstel leidt ertoe dat het voor pluimveehouders economisch aantrekkelijker wordt om minimoederdieren te houden. Vanuit maatschappelijk perspectief gaat hier een positief effect vanuit voor dierenwelzijn, omdat dit een stimulans betekent voor de beter leven kip.

Het voorstel van de sectorpartijen raakt aan de essentie van het pluimveerechtenstelsel en daarmee aan het dierrechtenstelsel, dat gebaseerd is op het aantal dieren dat men houdt met vaste omrekenheden en niet op de feitelijke fosfaatexcretie van de gehouden dieren.

Het belangrijkste effect van het honoreren van het verzoek van de sector voor de (potentiële) houders van minimoederdieren is, dat zij onder het pluimveerechtenstelsel meer dieren kunnen houden met dezelfde hoeveelheid rechten, mits zij de beschikking hebben over stallen met voldoende vloeroppervlakte en een toereikende omgevingsvergunning. Een alternatief kan zijn dat men bij een gelijkblijvend aantal dieren een hoeveelheid vrijkomende rechten kan verkopen of verhuren.

¹ Fosfaatexcretie van min-vleeskuikenmoederdieren van traag groeiende vleeskuikens. R.A. van Erms. WUR rapport 1174

Directoraat-generaal Agro
Directie Strategie, Kennis en
Innovatie

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001858272854000

T 070 370 8011 (algemeen)
F 070 378 6100 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/lnv

Behandeld door
A.M.E. van Rixel
T 070 378 6781
a.m.e.vanrixel@minlnv.nl

Ons kenmerk
DGA-SKI / 22031079

Uw kenmerk

Bijlage(n)
1

Directoraat-generaal Agro
Directie Strategie, Kennis en
Innovatie

Ons kenmerk
DGA-S&I / 22031079

Gelet op voorgaande overwegingen wordt de Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM) gevraagd advies uit te brengen met betrekking tot het voorstel van de sector. De CDM wordt hierbij gevraagd de volgende zaken in elk geval mee te nemen in het advies: de (milieu)effecten van het voorstel; de voor- en nadelen van honorering van het verzoek; en met name in te gaan op de vraag of er (vanuit wetenschappelijk oogpunt) rechtvaardiging is om een aparte diercategorie voor ouderdieren van traag groeiende vleeskuikens te onderscheiden.

Tevens wordt de CDM gevraagd aan te geven welke risico's voor het stelsel van pluimveerechten c.q. dierrechten voorzien worden indien een nieuwe categorie wordt onderscheiden. Indien de CDM van mening is dat er aanleiding is voor een aparte (nieuwe) diercategorie voor minicoederdieren, dan wil ik u vragen in uw advies een voorstel te doen voor een omschrijving, omrekenenheid (PE per dier, bijlage II Meststoffenwet), afbakening van de nieuwe diercategorie en forfaithoogte (bijlage D URM).

Ik verzoek de CDM het advies uiterlijk op 31 maart 2022 uit te brengen. U kunt het advies tevens richten aan de directeur van de directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit (PAV). Voor inhoudelijke informatie over voorliggend adviesaanvraag kunt u contact opnemen met dhr. Gert ten Have van de directie PAV.

Hoogachtend,

Mw. ir. A. de Veer
Directeur Strategie, Kennis & Innovatie